

Tisková zpráva

Postoje občanů k trestu smrti – květen 2017

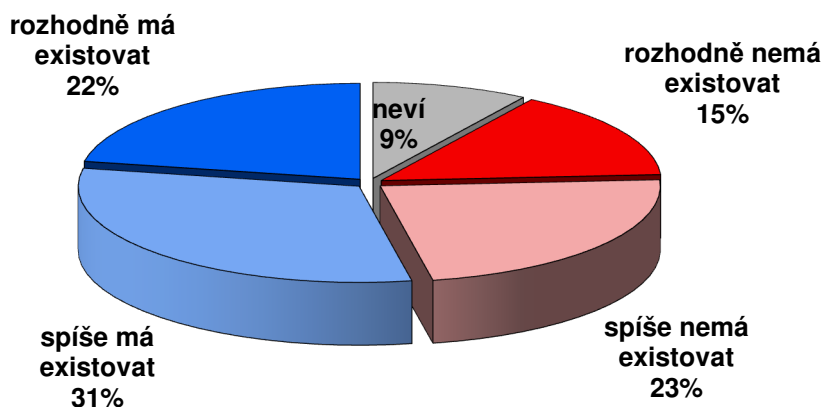
- ⊙ Mírně nadpoloviční většina (53 %) souhlasí s trestem smrti („rozhodně ano“ 22 %, „spíše ano“ 31 %), což je od roku 1992, odkdy je souhlas zjišťován, nejnižší podíl a pokles ze 76 % o 23 procentních bodů.
- ⊙ Nesouhlas s trestem smrti je též zatím nejvyšší (38 %). Oproti roku 1992 se ztrojnásobil.
- ⊙ Z výroků podporujících trest smrti veřejnost nejvíce souhlasí s tím, že „přináší spravedlivé zadostiučinění pozůstalým“ a že „bez trestu smrti nenapravitelní těžcí zločinci zabírají místo ve vězení a stát je musí živit z našich daní“ (shodně 69 %), nejméně s biblickým výrokem „oko za oko, zub za zub“ (44 %).
- ⊙ Mezi výroky zpochybňujícími trest smrti, jsou na prvním místě uváděny „riziko justičního omylu“ (73 %) a „riziko zneužití“ (71 %), na poslední místě pak „projev populismu“ (33 %).

Zpracoval:
Milan Tuček
Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Tel.: 210 310 586; e-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

Centrum pro výzkum veřejného mínění zkoumalo v květnovém šetření postoje českých občanů k trestu smrti. Položené otázky se týkaly jednak obecného názoru na to, zda by trest smrti v České republice měl existovat, nebo ne, jednak zjišťovaly, nakolik lidé souhlasí, nebo nesouhlasí, s různými konkrétními výroky o trestu smrti.

Graf 1: Trest smrti v ČR¹

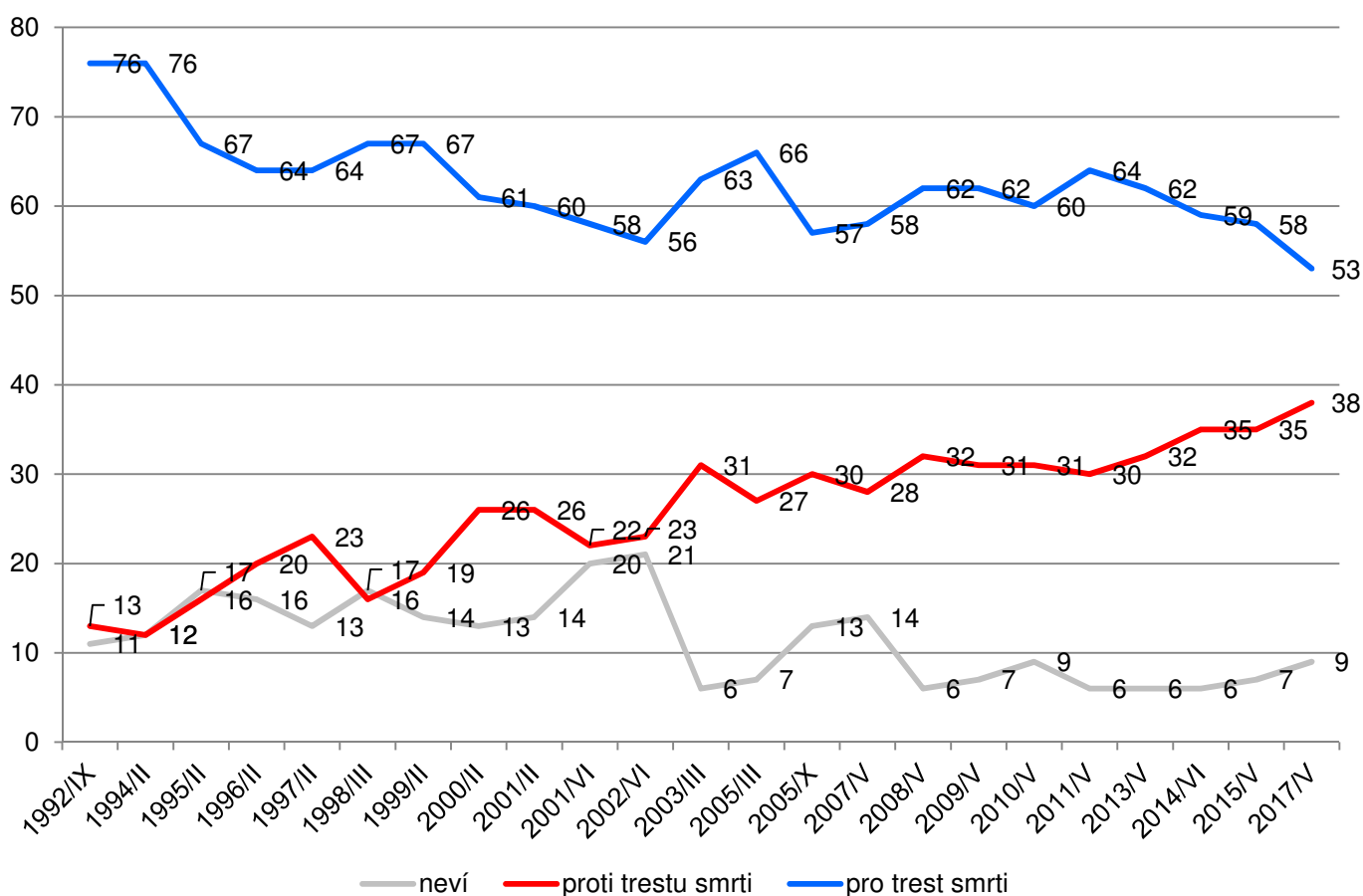
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost. 8. – 18. 5. 2017, 1019 respondentů starších 15 let.

Jak ukazuje graf 1, mírně nadpoloviční většina populace lidí starších 15 let se domnívá, že trest smrti by v ČR měl existovat (53 % - součet odpovědí „rozhodně má existovat“ a „spíše má existovat“). Necelé dvě pětiny veřejnosti naopak soudí, že trest smrti by v českém právním řádu být zakotven neměl (38 % - součet odpovědí „spíše nemá existovat“ a „rozhodně nemá existovat“). Odpověď „neví“ zvolilo 9 % dotázaných.

¹ Otázka: „Má či nemá podle Vás v České republice existovat trest smrti? Rozhodně má existovat, spíše má existovat, spíše nemá existovat, rozhodně nemá existovat.“

Podrobnější analýza odhalila některé rozdíly v rozložení odpovědí vzhledem k sociodemografickým charakteristikám populace. Největší rozdíl byl zjištěn u vzdělání: Odpověď, že trest smrti „má rozhodně existovat“, zvolilo výrazně méně respondentů s vysokoškolským vzděláním (14 %, ostatní vzdělanost-ní skupiny 22-24 %). Podobně významný rozdíl byl mezi respondenty, kteří uvedli náboženskou orientaci (16 % „rozhodně pro existenci“) a mezi nevěřící-mi (25 %). Odpovědi částečně ovlivňuje i věk (starší věkové kohorty uvádějí zhruba o 4-5 procentních bodů více odpovědi „má rozhodně existovat“, nejmladší kohorta 15-19 let navíc v 17 % uvedla odpověď „nevím“). Podobná rozdílnost byla zjištěna u levoprávé politické orientace: krajní názorové skupiny se odlišovaly od politického středu o zmíněných 4-5 procentních bodů ve prospěch odpovědi „má rozhodně existovat“. Ukázalo se však, že není žádný rozdíl v rozložení odpovědí mužů a žen.

Graf 2: Stoupeneci versus odpůrci trestu smrti v časovém srovnání od roku 1992 (%)

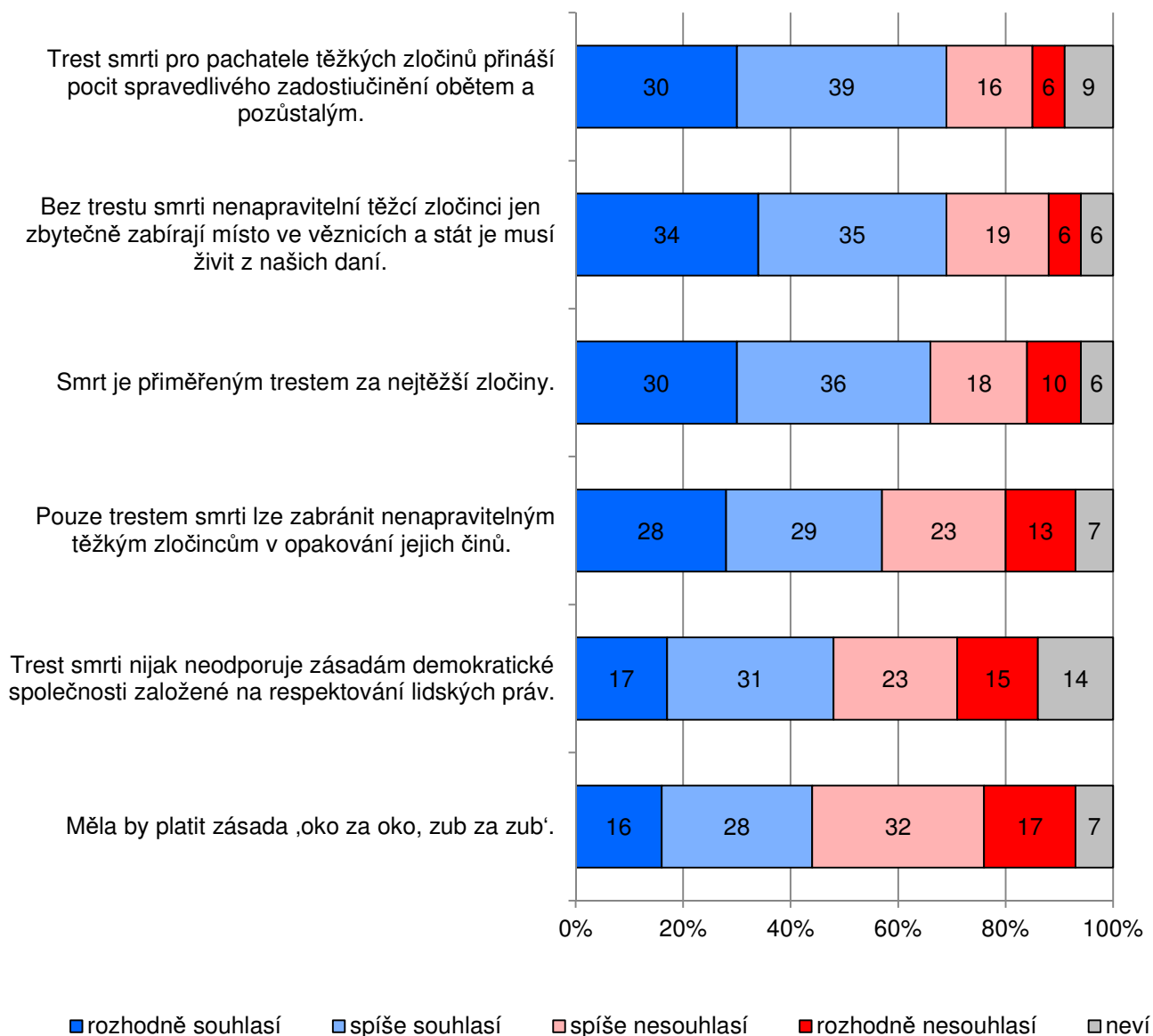
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Graf 2 prezentuje názor na existenci trestu smrti z hlediska vývoje v čase. Je z něj zřejmé, že procentuálně největší – tříčtvrtinový – podíl veřejnosti se pro trest smrti vyjádřil v letech 1992 a 1994. V průběhu devadesátých let podíl souhlasných názorů na trest smrti postupně klesal tak, že v roce 2002 s trestem smrti vyjádřilo souhlas 56 % oslovených lidí. Pak následoval během tří let opětý vzestup o 10 procentních bodů, který byl ukončen v roce 2005 návratem na úroveň roku 2002. Následně došlo k určitému vzestupu, který kulminoval v roce 2013 na úrovni 64 %. V posledních letech podíl zastánců trestu smrti opět klesá, přičemž v letošním výzkumu se dostal zatím na nejnižší úroveň (53 %). Podíl odpůrců je pochopitelně do značné míry zrcadlovým obrazem podílu příznivců s tím, že nyní dosáhl nejvyšší hodnoty: z 13 % v roce 1992 vzrostl prakticky na trojnásobek.

Určitý vývoj lze zaznamenat rovněž v tom, kolik lidí na otázku trestu smrti nemá jasný názor a volí odpověď „nevím“. V roce 1992 byla takových lidí v populaci zhruba desetina (11 %), v roce 2002 naproti tomu asi pětina (21 %). Poté se podíl odpovědi „nevím“ výrazně snížil a od roku 2008 se stabilizoval kolem výše asi 6-9 % dotázaných.

Kromě obecného názoru na existenci trestu smrti byla do výzkumu zařazena také baterie otázek, která prostřednictvím dílčích výroků zjišťuje různé aspekty odůvodnění názoru na trest smrti.² Polovina z dvanácti použitých výroků se vyjadřuje pro existenci trestu smrti, druhá polovina proti jeho existenci.

Graf 3: Souhlas s výroky pro existenci trestu smrti (%)

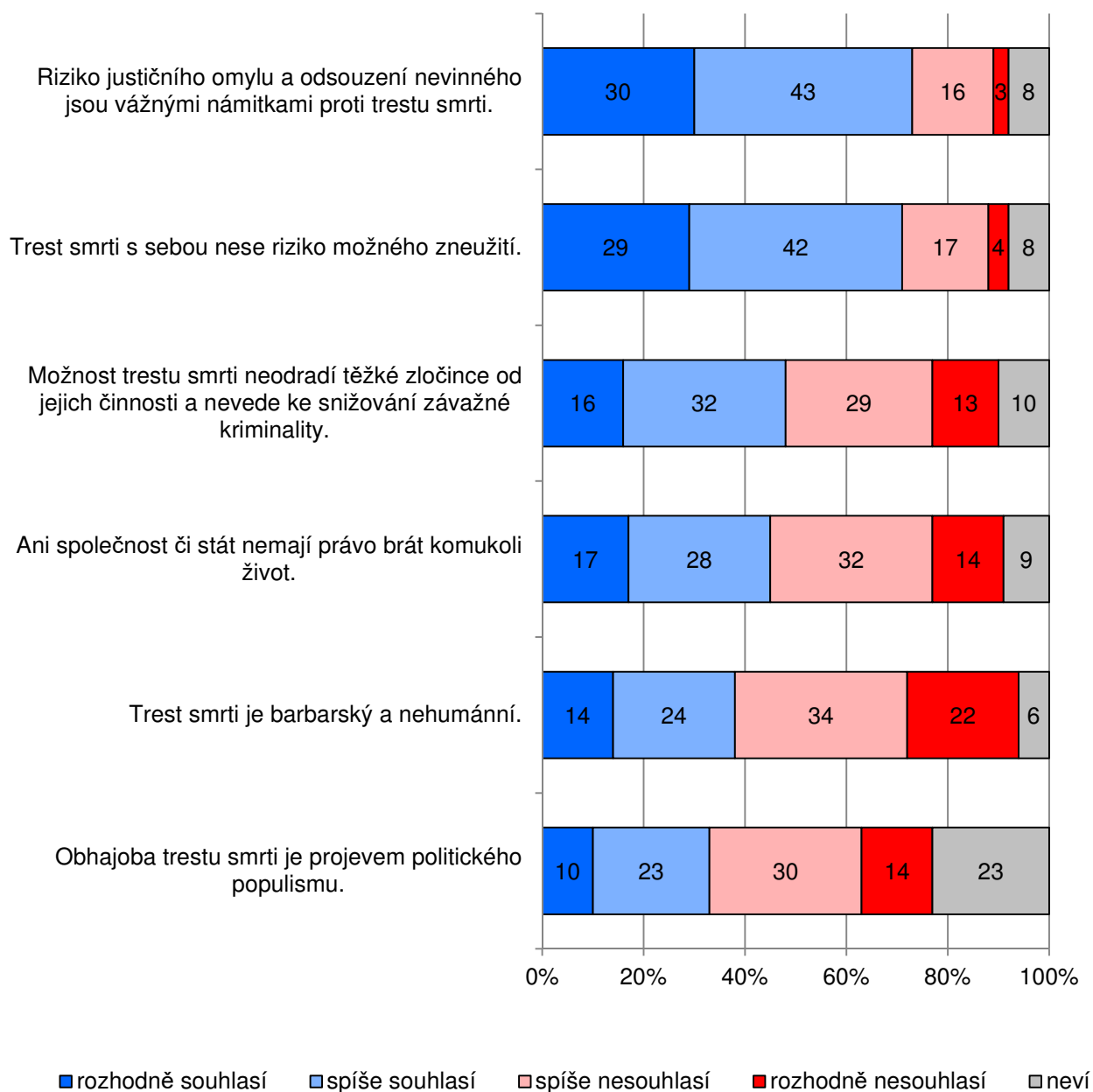

Pozn.: Položky jsou řazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost. 8. – 18. 5. 2017, 1019 respondentů starších 15 let.

² Otázka: „Řekněte, prosím, zda souhlasíte, nebo nesouhlasíte s následujícími výroky: a) Smrt je přiměřeným trestem za nejtěžší zločiny. b) Trest smrti je barbarský a nehumánní. c) Měla by platit zásada ,oko za oko, zub za zub'. d) Ani společnost či stát nemají právo brát komukoli život. e) Trest smrti pro pachatele těžkých zločinů přináší pocit spravedlivého zadostiučinění obětem a pozůstalým. f) Možnost trestu smrti neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snižování závažné kriminality. g) Pouze trestem smrti lze zabránit nenapravitelným těžkým zločincům v opakování jejich činů. h) Riziko justičního omylu a odsouzení nevinného jsou vážnými námitkami proti trestu smrti. i) Bez trestu smrti nenapravitelní těžcí zločinci jen zbytečně zabírají místo ve věznicích a stát je musí živit z našich daní. j) Trest smrti s sebou nese riziko možného zneužití. k) Trest smrti nijak neodporuje zásadám demokratické společnosti založené na respektování lidských práv. l) Obhajoba trestu smrti je projevem politického populismu.“

Graf 4: Souhlas s výroky proti existenci trestu smrti (%)

Pozn.: Položky jsou řazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost. 8. – 18. 5. 2017, 1019 respondentů starších 15 let.

Z grafu 3 vyplývá, že odsouzení k smrti relativně nejvíce lidí pokládá za spravedlivý způsob, jak poskytnout pocit spravedlivého zadostiučinění obětem a pozůstalým (69 % - součet „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“) a také za prostředek, jak minimalizovat náklady na věznění těžkých zločinců (69 %). Jako relativně nejslabší naopak ze srovnání důvodů pro existenci trestu smrti vychází argumenty, že trest smrti nijak neodporuje zásadám demokratické společnosti a lidským právům (48 %) a že by měla platit zásada „oko za oko, zub za zub“ (44 %).

Nejsilnějšími důvody proti existenci trestu smrti, jak je prezentuje graf 4, jsou naproti tomu riziko justičního omylu a odsouzení nevinného (73 % - součet „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“) a obecně riziko zneužití (71 %). Ostatní

důvody proti existenci trestu smrti jsou lidmi pokládány za zřetelně méně pádné. Zejména to platí o názoru, že obhajoba trestu je projevem politického populismu (33 % souhlasných odpovědí, avšak 23 % odpovědí „neví“), a o názoru, že trest smrti je barbarský a nehumánní (38 % souhlasných odpovědí, 56 % nesouhlasných odpovědí).

Tabulka 1: Souhlas a nesouhlas s výroky o trestu smrti (časové srovnání v %)

Souhlas a nesouhlas s výroky pro existenci trestu smrti	V/2013		V/2017		Korelace s postojem k trestu smrti
	ano	ne	ano	ne	
Trest smrti pro pachatele těžkých zločinů přináší pocit spravedlivého zadostiučinění obětem a pozůstalým.	70	23	69	22	0,48
Bez trestu smrti nenapravitelní těžcí zločinci jen zbytečně zabírají místo ve věznicích a stát je musí živit z našich daní.	68	25	69	25	0,60
Smrt je přiměřeným trestem za nejtěžší zločiny.	66	29	66	28	0,70
Pouze trestem smrti lze zabránit nenapravitelným těžkým zločincům v opakování jejich činů.	59	33	58	36	0,62
Trest smrti nijak neodporuje zásadám demokratické společnosti založené na respektování lidských práv.	51	38	48	38	0,60
Měla by platit zásada ‚oko za oko, zub za zub‘.	51	44	44	49	0,52
Souhlas a nesouhlas s výroky proti existenci trestu smrti					
Riziko justičního omylu a odsouzení nevinného jsou vážnými námitkami proti trestu smrti.	68	23	73	19	-0,37
Trest smrti s sebou nese riziko možného zneužití.	68	24	71	21	-0,38
Možnost trestu smrti neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snižování závažné kriminality.	44	48	48	42	-0,34
Ani společnost či stát nemají právo brát komukoli život.	40	51	45	46	-0,63
Trest smrti je barbarský a nehumánní.	36	59	38	56	-0,66
Obhajoba trestu smrti je projevem politického populismu.	31	49	33	44	-0,42

Pozn.: Ano je součtem „rozhodně souhlasí“ a „spíše souhlasí“, ne je součtem „spíše nesouhlasí“ a „rozhodně nesouhlasí“. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Tabulka 1 porovnává letošní souhlas a nesouhlas s uvedenými výroky s rokem 2013, kdy bylo provedeno předchozí šetření. Celkový pokles souhlasu s trestem smrti (viz graf 2) se promítl do souhlasu/nesouhlasu významně jen v položkách „oko za oko, zub za zub“ (pokles souhlasu o 7 procentních bodů, nárůst nesouhlasu o 5 procentních bodů), „ani společnost, ani stát nemají právo brát komukoliv život“ (nárůst souhlasu a pokles nesouhlasu o 5 procentních bodů), „riziko justičního omylu...“ (nárůst souhlasu o 5 procentních bodů, pokles nesouhlasu o 4 procentní body), „možnost trestu smrti neodradí těžké zločince od jejich činnosti a nevede ke snižování závažné kriminality“ (nárůst souhlasu o 4 procentní body, pokles nesouhlasu o 6 procentních bodů) a „obhajoba trestu smrti je projevem politického populismu“ (pokles nesouhlasu o 5 procentních bodů).

V posledním sloupci tabulky je korelace výroků s otázkou na souhlas s trestem smrti (Pearsonův korelační koeficient). Všechny uvedené hodnoty jsou statisticky významné, což znamená, že se vzájemně podmiňují. Nejvyšší korelace je u výroku „smrt je přiměřeným trestem...“ následuje „trest smrti je barbarský“ (se záporným znamínkem, což odpovídá výroku proti trestu smrti), což je logicky vysvětlitelné jednoznačnou vyhraněností uvedených výroků. Nejnižší korelace jsou u „rizika justičního omylu“, „rizika zneužití“ „trest smrti neodradí zločince...“, což dokládá, že zde se více názorově lidé shodují a souhlas/nesouhlas s výrokem méně ovlivňuje postoj k trestu smrti.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v17-05</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>8. – 18. 5. 2017</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1019</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>248</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem - kombinace dotazování CAPI a PAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>OB.3, OB.40</i>
<i>Kód tiskové zprávy:</i>	<i>ob170612</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>12. června 2017</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

|